

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหาในการวิจัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เป็นกฎหมายการศึกษาที่สำคัญที่จะทำให้เกิดการผลักดันให้การปฏิรูปการศึกษา และการปฏิรูปการเรียนรู้ของเด็กไทย ให้เกิดเป็นผลอย่างเป็นรูปธรรม ตามหมวด 1 มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักเป็นการศึกษาตลอดชีวิต สำหรับประชาชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หมวด 4 ว่าด้วยแนวการจัดการศึกษา มาตราที่ 22 ถึงมาตราที่ 30 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทั้งในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง สังคม ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก ทรัพยากร ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตอย่างมีความสุขเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรม และมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวการพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , ๒๕๔๕) ซึ่งทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ ๒๑ โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ , ๒๕๕๑) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานการณ์ทำให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรใหม่มีส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล

ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน
ศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัด
กระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการ
การเกษตร ซึ่งมีรายได้ไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ ภาวะตลาดทั้งภายในประเทศและ
ต่างประเทศ และขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศด้วย ทำให้มีฐานะค่อนข้างยากจน ขาด
โอกาสทางการศึกษา มักจะหันเหไปต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้การพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตบุคคลในครอบครัว จึงเป็นไปในทางที่ผิด สังคมเมืองของประเทศไทยในปัจจุบัน กลายเป็น
สังคมของชาติตะวันตกเกือบ 100 % แล้ว จากอดีตที่เคยเป็นสังคมแบบเอื้ออาทร มีน้ำใจ ช่วยเหลือ
ซึ่งกันและกัน กลายเป็นสังคมที่แสวงหาแต่ผลประโยชน์ เอารัดเอาเปรียบ วัตถุนิยม ส่งผลกระทบ
ต่อสังคมชนบท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตร ที่เคยอยู่แบบพอเพียงพอมีพอกิน ให้ความ
ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กลายเป็นการทำกรเกษตรแบบเชิงธุรกิจมากยิ่งขึ้น มีการแข่งขัน ต่างคน
ต่างอยู่ ต่างคนต่างทำ ขาดน้ำใจที่จะช่วยเหลือกัน แสวงหาแต่ผลกำไร เพื่อตอบสนองความต้องการ
ของตนเอง และสังคม จนกลายเป็นสังคมที่นิยมแต่วัตถุ เช่น คนที่สังคมยอมรับจะต้องเป็นคนที่มี
บ้านหลังใหญ่ มีรถราคาแพง มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ทำให้เสียความสมดุล ทางวัฒนธรรม
สังคม และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ในการที่จะพัฒนาสังคมเกษตร ให้มีความเป็นอยู่ที่ดี คือ
พอมีพอกิน ต้องให้คนในสังคมเข้าใจตัวเองก่อนว่า สังคมเกษตรเป็นสังคมที่ยากจน ต้องพยายามลด
รายจ่ายเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว อย่าแข่งขันการจ่ายเงินกับสังคมอื่นที่มีรายได้ดีกว่า ดังนั้นหลัก
หรือแนวทางการที่จะพัฒนาสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี คือ เศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นการเรียนรู้
เรื่องวิถีเกษตรแบบพอเพียงถือว่ามีส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนที่เป็นเยาวชนของชาติได้เรียนรู้การ
ดำเนินชีวิตของเกษตรกรที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และนักเรียนมีความเข้าใจในการปฏิบัติแบบ
พอเพียง เมื่อนักเรียนเติบโตสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์กับการดำเนินชีวิตให้ตนเองดำรงอยู่
ได้อย่างมีความสุข

โรงเรียนเพื่อชีวิตเชียงใหม่ เป็นโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เอกชน ได้รับใบอนุญาตให้เป็น
โรงเรียนเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2549 ดำเนินงานมาเป็นระยะเวลา 3 ปี 3 เดือน ปัจจุบันมี
นักเรียนทั้งสิ้น 138 คน ตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นชาวเขาและผู้ประสบภัย
จากสึนามิ จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการปี พ.ศ. 2544 ทางคณะ
ผู้บริหารเห็นว่าควรจะมีการพัฒนากระบวนการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ที่เหมาะสมกับความ
ต้องการของชุมชน และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน จึงได้ทำวิจัยเพื่อหารูปแบบ
การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยครู ชุมชน และเด็กนักเรียน
ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการค้นหารูปแบบดังกล่าว โดยเน้นการรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้

ที่เกี่ยวกับวิถีเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับวิถีเกษตรในท้องถิ่นและเงื่อนไขที่เอื้อต่อวิถีเกษตรดังกล่าว การวิจัยนี้ได้เลือกนักเรียนในช่วงชั้นที่ 3 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓) ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัดและความสนใจของตนเอง ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัว มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดสร้างสรรค์ และคิดแก้ปัญหา มีทักษะในการทำงานเป็นทีม การเก็บข้อมูล (หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ; 17) ประกอบกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ มีผู้ที่ทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงสามารถที่จะถ่ายทอดความรู้และเป็นแหล่งเรียนรู้ได้

ผู้วิจัยเป็นครูสอนวิชา งานอาชีพเกษตรใน โรงเรียน เพื่อชีวิตเชียงใหม่ มาตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2548 จึงมีความสนใจ ที่จะทำวิจัย เพื่อหาแนวทางพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น วิถีเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แบบมีส่วนร่วมของชุมชน ในโรงเรียนเพื่อชีวิตเชียงใหม่ อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ ผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะทำให้ได้แนวทางพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นวิถีเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ชุมชนและนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับความต้องการอย่างแท้จริง

1.2 คำถามในการวิจัย

แนวทางพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นวิถีเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อค้นหาภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้วิถีเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นวิถีเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1.4.1 มิติวิจัย

1.4.1.1 ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้วิถีเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน

1.4.1.2 ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นวิถีเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.4.1.3 ได้โครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวิถีเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.4.2 มิติพัฒนา

1.4.2.1 เด็กนักเรียนสามารถพัฒนาตนเอง ทางด้านความรู้ในด้านการทำการเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากกรณีปัญหา

1.4.2.2 นักเรียนเกิดทักษะในการสร้างกระบวนการค้นหาความรู้จากการสัมภาษณ์ สังเกต การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับ ครูภูมิปัญญา และครูผู้สอน

1.5 ขอบเขตการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตด้านประชากร เกษตรกรทำการเกษตรแบบพอเพียง ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอคอยสะแกต จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 ท่าน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 11 คนและครูโรงเรียนเพื่อชีวิตเชียงใหม่ จำนวน 5 คน

1.5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา จะศึกษาในประเด็นต่อไปนี้

1.5.2.1 เนื้อหาเกี่ยวกับบริบทของ โรงเรียนเพื่อชีวิตเชียงใหม่

1.5.2.2 เนื้อหาเกี่ยวกับบริบทของชุมชน

1.5.2.2 เนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการเกษตรของครูภูมิปัญญาใน

ท้องถิ่น

1.5.2.3 เนื้อหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

1.5.2.4 เนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม

1.6 ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

ประมาณ 9 เดือน ตั้งแต่ มกราคม พ.ศ. 2552 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2552

1.7 นิยามศัพท์

หลักสูตรท้องถิ่น คือ หลักสูตรที่สถานศึกษา ครู ผู้เรียน และครูภูมิปัญญาในชุมชน ร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ในชีวิตจริง เรียนแล้วเกิดการเรียนรู้ สามารถนำไปใช้อย่างมีคุณภาพและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมอย่างมีความสุข หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่มา จากปัญหาและความต้องการของผู้เรียน ครู และชุมชน เป็นหลักสูตรเรื่องวิถีเกษตรตามปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงที่ปรับให้เข้ากับวิถีชีวิตจริงของผู้เรียนในห้องเรียน หรือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันแต่ไม่มีในหลักสูตรแกนกลาง

ครูภูมิปัญญา คือ เกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบพอเพียง มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องของการเกษตรแบบพอเพียง อยู่ที่ ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นวิถีเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีส่วนร่วม ช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนเพื่อชีวิตเชียงใหม่

วิถีเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของเกษตรกรให้ได้อย่าง มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน โดยการตัดสินใจอยู่บนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรม

ชุมชน หมายถึง ครูภูมิปัญญา ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ เกษตรกรตัวอย่างทำการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่ครูภูมิปัญญา และนักเรียน เข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นวิถีเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกันพัฒนาแนวทางจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นวิถีเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักสูตรท้องถิ่นวิถีเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การจัดทำเนื้อหาสาระเกี่ยวกับองค์ความรู้ของครูภูมิปัญญา ซึ่งประกอบด้วย ความสำคัญ จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ เนื้อหาของหลักสูตร เวลาเรียน แหล่งเรียนรู้และสื่อประกอบการเรียน การวัดผลประเมินผล ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ โครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตร ในกลุ่มสาระการเรียนรู้และเทคโนโลยี เรื่อง วิถีเกษตรตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3)